

סוד זופירת הבארות

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סד סימן ח

ח [כו, יח - כב] וישב יצחק ויחפור וגו' כמה בארות חפר אבינו יצחק בבאר שבע, ר' יהודה אמר ד' כנגד כן נעשו בניו ארבעה דגלים במדבר, ורבנן אמרי חמש כנגד חמשה ספרי תורה, ויקרא שם הבאר עשק, כנגד ספר בראשית, שבו נתעסק הקדוש ברוך הוא וברא את העולם, ויקרא שמה שטנה, כנגד ספר ואלה שמות על שם וימרו את חייהם בעבודה קשה, וימצאו שם באר מים חיים, כנגד ספר ויקרא, שהוא מלא הלכות רבות, ויקרא אותה שבעה כנגד ספר וידבר, שהוא משלים שבעה ספרי תורה, והלא ה' הן אלא בן קפרא עביד וידבר תלתא ספרים מן וידבר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו, מן ויהי בנסוע ודבתריה ספר בפני עצמו, ומן סיפיה דפסקא ועד סופיה דספרא ספר בפני עצמו, ויקרא שמה רחובות, כנגד משנה תורה, על שם כי ירחיב, כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נו עמוד ב

אמר רבי חנינא: הרואה באר בחלום - רואה שלום, שנאמר ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. רבי נתן אומר: מצא תורה, שנאמר כי מצא מצא חיים וכתוב הכא באר מים חיים. רבא אמר: חיים ממש.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת חקת סימן כא

באר חפרוה שרים וכי חפרוה שרים וכי חפירה היתה שם, אלא שניתנה בזכות אבות שנקראו שרים שנא' (תהלים עח /קה/) פתח צור ויזובו מים הלכו בציות נהר כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו כרוה נדיבי העם במחוקק במשענותם שהיו הנשיאים עומדין על גבה ומושכים במטותיהם כל אחד ואחד לשבטו ולמשפחתו וריוח שהיה בין הדגלים מלא מים מגבורין, ואשה שהיתה צריכה לילך אצל חברתה מדגל לדגל היתה הולכת בספינה שנאמר הלכו בציות נהר ואין ציות אלא ספינות שנאמר (ישעיה לג) וצי אדיר לא יעברנו והמים היו יוצאין חוץ למחנה ומקיפין פיסא גדולה שנאמר (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו, ומגדילין מיני דשאים ואילנות שאין להם סוף שנאמר (שם /תהלים כ"ג/) בנאות דשא וגו', כל אותן ימים שהיו ישראל במדבר כך היו משמשין בה, לכך קלסו עליה באר חפרוה שרים, וממדבר מתנה שנתנה להם מתנה במדבר לשמשן, דבר אחר למה נתנה במדבר שאלו נתנה להם בארץ היה שבטו שנתנה בתחומו מדיין ואומר אנו קודם בה לכך נתנה במדבר שיהו הכל שוין בה, ועוד למה נתנה במדבר כשם שמדבר לא נזרע ולא נעבד כך המקבל עליו דברי תורה פורקין ממנו עול גלות ועול דרך ארץ, וכשם שמדבר אין מעלה ארנון כך בני תורה בני חורין בעה"ז,

רמב"ן בראשית פרק כו פסוק כ

(כ) ויקרא שם הבאר עשק - יספר הכתוב ויאריך בענין הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו עשו אותם בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד. כי "באר מים חיים" ירמוז לבית אלהים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר (ירמיה יז יג) מקור מים חיים את ה'. וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד ו) ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם, וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא רחובות, הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה, והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר (דברים יט ח) ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעתיד. וכתוב בבית השלישי (יחזקאל מא ז) ורחבה ונסבה למעלה למעלה, ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד:

[רבינו] בחיי בראשית פרק כו

ויש שפי' כי הבארות הללו רמז לגרים שנתגייירו בימי אברהם, כי הם קלים לקבלת האמונה כמו הבארות שהם קלים לקבלת המים, ופתיחת הלב הסתום באמונה יכנה הכתוב חפירה, ולכך יאמר מצד הקנאה "סתמום פלשתים", כלומר סתמו את לבם והחזירו לסורם, וזהו: "וימלאום עפר", כי תחת שמלאם אברהם חכמה ודעת את ה' באמונת היחוד, מלאום פלשתים אמונתם הרעה, כי יכנה הכתוב האמונה הרעה או העצה הרעה לעפר, וזהו שאמרו: (ב"ב טז א) עפרא לפומיה. ואח"כ נתגבר עליהם יצחק והחזירן למוטב, הוא שכתוב: וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמות וגו', כי כן דרך המתגיירים, וכענין שכתוב: (ישעיה סה, טו) "ולעבדיו יקרא שם אחר".

זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת תולדות [דף מד עמוד ב]

בגין דהאי בירא מתחזי לון לאבהן בכל דוכתא דהוו אזלין והוה מתחזי לון כבירין סגיאין. כיון דמילאו פלשתים עפרא רזא דאהדרו בני עלמא לע"ז הוה עלמא שמם דלית דידע לקב"ה כיון דאתא יצחק מ"כ וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו. מאי וישב אלא דאתיב עלמא לתיקוניה ואוליף לון לבני עלמא דידעון לקב"ה. הה"ד ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו. [וישב יצחק עם באר לחי רא"י] האי בירא ממאן הוא ממאן דכל חיין עילאין ותתאין וקיומיהון תליין ביה.

דברים רבה (וילנא) פרשת וזאת הברכה פרשה יא סימן א

א הלכה אדם מישראל שעבר לפני התיבה וטעה כיצד הוא צריך לעשות כך שנו חכמים העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו לימדונו רבותינו אמר ר' יוסי בר חנינא טעה בג' ברכות הראשונות חוזר בתחלת מגן רב הונא אמר אם טעה בג' ברכות אמצעיות חוזר להאל הקדוש רב אמר אם טעה בשלש אחרונות חוזר לתחלת מודים, ד"א העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו ומנין הוא מתחיל מתחלת הברכה שטעה ומהיכן למדו מאבות העולם למה שלא היה אחד מתחיל אלא ממקום שפסק חבירו כיצד אברהם בירך את יצחק מנין דכתיב (בראשית כה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ומה נתן לו ר' יהודה ור' נחמיה ר"י אומר בכורה נתן לו כענין שנאמר (שם /בראשית כ"ה/) וימכור את בכורתו ליעקב ר' נחמיה אמר ברכה נתן לו כענין שנאמר (שם /בראשית / כז) ויתן לך האלהים עמד יצחק לברך את יעקב אמר ממקום שפסק אבא משם אני מתחיל אבא הפסיק בויתן אף אני מתחיל בויתן מנין שנאמר ויתן לך אלהים ובמה חתם יצחק בקרייה שנאמר (שם /בראשית / כח) ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו עמד יעקב לברך את השבטים אמר איני פותח אלא בקרייה שנאמר (שם /בראשית / מט) ויקרא יעקב אל בניו ובמה חתם בזאת שנא' (שם /בראשית מ"ט/) וזאת אשר דבר להם אביהן עמד משה לברך את ישראל אמר איני פותח אלא בזאת מנין ממה שקרינו בענין וזאת הברכה.